

Opwarmer kroegentocht

Ter gelegenheid van Monumentendag 2006 heeft de Heemkundekring een kroegentocht door een gedeelte van Bergh op papier gezet. Deze is intussen uitgebreid met kroegen waar heden ten dagen niet meer getapt wordt. De afstand kan in drie tot vier uur afgelegd worden met een normale fiets. In deze krant komt een opwarmrondje door 's-Heerenberg en Stokkum. Op maandagavond kan in het Heemkundehuis worden doorgegeven of er belangstelling is voor de hele route. Omdat de route ook een stukje door Duitsland gaat over voormalig Berghs grondgebied, is het wenselijk dat we een geldig legitimatiebewijs bij ons hebben. Sommige stukken zijn niet toegankelijk voor gemotoriseerd verkeer. Het beginpunt is bij het Heemkundehuis aan het Stadsplein in 's-Heerenberg.

In 's-Heerenberg controleerde de 'Chef-gemeenteveldwachter' in 1932 de gebouwen en inrichtingen waarin sterke drank verkocht werd. Hij heeft een rapport opgemaakt waarin ook de toenmalige huisnummers vermeld staan (wijk A en wijk B). In het rapport komen voor: B. Heinink, G.J.H. Burgers, H.J. van Halteren, Th.J. van Uhm, G.W. Schuurman, Verenigingsgebouw 'St.-Joseph', J. Ophuizen, J.W. Heister (Dijkman), J.A. Hieltjes, F. Wennekes, H.J. Heitkamp, Verenigingsgebouw Bergopwaarts, J.H. Egging - Veels en W. Dijkman.

In Old Ni-js 53 - een themanummer over kroegen - staan de eigenaren of pachters van bierhuizen in 1886 en 1900.

In 1886: Antonius Vink, Arnoldus Hendriksen, Hendricus A. van Ditshuijzen, de Societeit 'Concordia', Johann H. Erwig, weduwe Helena Lensen - Kok, weduwe Helena Bosman - Heyltjes, Gerhard Verwayen, Arnoldus J. Menting, Wilhelmus Evers, Hendrik Menting en Gerharda Mutter - Westerman. In 1900: Th. Hendriksen, J.F. Bernards, F.J. Heuvel, J. Blom, W. Dijkman, A.M. Heinink en J.C.F. Petri.

Start

Van het Heemkundehuis gaan we richting Klinkerstraat waar op nummer 20 het witte huis van Koster een goed herkenningspunt is. Hier was voorheen een groentezaak en daarvoor kapsalon (Van Uum).

Buurman Jaap Barkhuysen op nummer 22 tapt geen bier maar heeft enige faam als moppentapper. Hij verkoopt en repareert fietsen. Hier kan men dus de bandenspanning controleren voor de fietstocht. Dat kan ook bij zijn collega Henk Nijland, eveneens aan de Klinkerstraat.

Jaap nam in 1967 de zaak over van Gerhardus Johannes Rosie die er in 1922 was begonnen als rijwielhandelaar. Eerder zat Johannes Rosie jr. in het pand. Die staat op 30 januari 1903 ingeschreven in het 'Register van de herbergen en tapperijen die niet vallen onder de drankwet'. De voorkamer links in het huis is dan een herberg (bierhuis).

1. In de Klinkerstraat gaan we rechts.

Stadsherbergh De Dolle Graaf, Klinkerstraat 6 is sponsor van de Heemkundekring met een terras. Met de Dolle Graaf wordt Johan Baptist, graaf van den Bergh en Hohenzollern bedoeld die leefde van 1728 tot 1781. De familie Van Halteren (Schruutje) is er enkele generaties uitbater geweest. Later 'De Poort van Holland' en ook de vader van de Nederlands kampioen motorcross in die dagen, Jan Keizer, was er uitbater. Ook was er nog even 'Club Nathalie', al gauw in de volksmond omgedoopt tot 'Natte Alie'. Het interieur van het uit 1906 daterende pand is in 1998

volledig terug gerestaureerd in de oude staat. Hierbij zijn veelal oude technieken en materialen gebruikt.

Op de hoek Klinkerstraat - Emmerikseweg kon men tot 2006 ook terecht voor een verfrissing: eerst in 'De Waskuup' en later aan de tap van 'De Heer van Bergh'. Wil Bongers verbouwde in de jaren zeventig de garage van grint- en zandtransportbedrijf Bosman, waar ook nog enige tijd Ebbing Meubelen gevestigd was, om tot een zaal met café en sauna 'De Waskuup'. Zijn opvolger Bennie Ruikes noemde het 'De Rot'. Iedere keer als er een nieuwe eigenaar kwam, kreeg het ook een nieuwe naam, bijvoorbeeld: 'De Poort van Bergh' ('Lenie van de Poort') en 'De Heer van Bergh'.

Richting Emmerik

2. Einde weg links (Emmerikseweg)

Grenscafé 'De Peer', Emmerikseweg 12 werd in 1866 gebouwd door Wilhelmus Evers die getrouwd was met Antoinetta Menting. IJzeren ringen aan de muur waar de paarden aan werden vastgezet, herinneren aan de tijd dat het achterzaaltje tijdelijk bewoond werd door de bereden marechaussee. In 1894 kwam de tegenover gelegen marechausseekazerne gereed die op de Monumentenlijst staat.

Het thema van Monumentendag 2007 zal 'Monumenten uit de 20e eeuw' zijn. En dat is oa 'Gouden Handen' aan de linkerkant van de weg: op 11 mei 1909 werd de eerste steen gelegd.

3. De grens wordt gepasseerd en het fietspad richting Emmerich gevolgd.

Na de autobahn zien we aan de linkerkant Café 'Zur Grenze'. In Old Ni-js nummer 53 staat dat de burgemeester van Bergh in 1895 een brief schrijft naar zijn collega in Emmerik. Hij laat weten dat hij had gehoopt dat er na het overlijden van eigenares Van Gellekom geen nieuwe vergunning zou worden afgegeven omdat 'die tapperij aan de politie van deze gemeente veel overlast veroorzaakt en aan de inwoners alhier veel huiselijk en lichamelijk leed'. In 1902 overlijdt zelfs een inwoner van 's-Heerenberg na mishandeld te zijn door de eigenaar van de herberg.

4. Tegenover 'Zur Grenze' rechts af richting Borghees (Hüthumer Straße).

Aan de rechterkant staat de Meyerstede. Geen kroeg maar leverancier van een alternatief: melk (waarschijnlijk geen verkoop aan huis).

Richting Stokkum

5. Bij Lindhorsterweg rechts af richting Stokkum. Vanaf het viaduct kunnen we genieten van een prachtig uitzicht op Elten. We komen langs de Linthorst. Op de muur is nog vaag 'restaurant' te lezen. Inwoners uit 's-Heerenberg en Stokkum die van het werk in Emmerik huiswaarts keerden, gingen er vaak een biertje drinken. Ze namen buiten plaats op een omgewaaide boom en daarom kreeg de Linthorst in de volksmond een nieuwe naam: 't Beumke.

6. In een bocht aan de linkerkant is een houten brugje. Via dat brugje komen we weer in de gemeente Montferland. De Lindhorsterweg is Linthorsterstraat geworden in Stokkum.

In Stokkum hadden Lambertus Ebbing (getrouwd met Kaat Tichelofend aan het Nachtegaalslaantje) en Peter van Uhm in 1886 een vergunning om sterke drank te verkopen. In 1900 waren dat P.G. Motz en J. van Uhm. Ook hier heeft de veldwachter in 1932 een rapport opgemaakt: St.-Oswaldusgebouw, H.C. Derksen, P.J. van Uhm, W.J. Meijer (café en danszaal), H.G.J. Hakfoort en A.J. Damen.

Op de hoek van de Linthorsterstraat en 's-Heerenbergseweg is een café met terras van een sponsor van de Heemkundekring: 't Klaphek, 's-Heerenbergseweg 2/4, Stokkum. In 1874 wordt er al melding gemaakt van een tapper 'Jansen aan het Klaphekken'. Deze naam is ontleend aan het hek dat toegang gaf tot de gemeynt of gemene beweiding. Deze gemeenschappelijke grond omvatte het hele gebied van

het dorp Stokkum tot ongeveer de huidige autosnelweg. Door zijn drassig karakter werd het 't broek genoemd. Op www.stokkum.com zijn diverse afbeeldingen te zien.

Richting Elten

7. Bij 't Klaphek links.

De 's-Heerenbergseweg wordt al gauw Eltenseweg. Op nummer 3 was café 'de Zwaan', gerund door de familie Damen. En op nummer 5/7 is 'De Pluum', waar Jan van Uhm in 1911 een drankwetvergunning kreeg. Hij had ook een houthandel.

8. Pastoor van Sonsbeeckstraat in Stokkum rechts.

Op nummer 54 was café Motz. Peter Motz was caféhouder, kruidenier en kleermaker. Hij verkocht brood dat door Düffels werd gebakken. Veel smokkelaars zouden vroeger koffie en tabak hebben gekocht bij Motz. Hij werd opgevolgd door schoonzoon Theet Derksen.

De huizen nummers 40A en 42 in de Pastoor van Sonsbeeckstraat zijn gebouwd op het erf van het voormalige café Derksen: 'De goede hoop'. In 1914 werd de 'eerste kamer' als café ingericht. Eén vertrek werd gebruikt als zaaltje en een ander als kruidenierswinkel. Op de deel werden klompen verkocht. Eigenaar Hent Derksen was beschermheer van de Stokkumse harmonie die de repetities in zijn zaaltje hield. Het Gildehuis St. Oswaldus staat ook aan de Pastoor van Sonsbeeckstraat, maar omdat daar alleen getapt wordt tijdens de kermis, carnaval en gildefeesten, slaan we al eerder af.

9. Hagelcruisweg links.

De naam herinnert aan het hagelkruis van Stokkum dat in 1624 genoemd wordt. Waarschijnlijk had elke buurschap met een gilde vroeger ook een hagelkruis. Het gilde zorgde bij het hagelkruis voor de brooduitdeling aan de minderbedeelden.

10. Het Veld (zandweg) rechts.

Als we aan het eind van Het Veld ongeveer een half uur gefietst hebben en hetzelfde tempo aanhouden, zullen we over de hele kroegentocht door Bergh ongeveer drie uur doen. De tocht gaat van hieruit over de Peeskesbult naar Beek.

Omdat het echter een opwarmrondje betreft, gaan we nu van Stokkum weer naar 's-Heerenberg.

Richting 's-Heerenberg

Kastanjelaan rechts.

Kastanjelaan 20 was vroeger Café 't Bonepad, in 1927 gebouwd door Hent Hakfoort en Dien Huenders. Schietvereniging 'de Golden Erpel' was er gehuisvest. Van 1943 tot 1957 werden er ook fietsen gerepareerd in een schuur naast de woning.

12. Via de Slotlaan komen we in het centrum van 's-Heerenberg waar we voor 'de Molenhoek' rechts af gaan richting Emmerik.

Café 'De Snor', Molenstraat 2 is sponsor van de Heemkundekring met een terras. Dit pand werd rond de vorige eeuwwisseling in Jugendstil gebouwd door Frans Bernards en Hanne Derksen. Na het overlijden van Frans hertrouwde Hanne met Gerrit Schuurman, een man met een zeer sierlijke snor. Het artikel 'Bernards en Pennards is één familie' uit het Montferland Nieuws staat op de site van de Heemkundekring bij de knop Berghse Bevolking: biografie Frans Bernards.

Waar nu de RABO-bank is, was Lambertus Janssen herbergier en kastelein. Hij trouwde in 1806 met Gisberta Bruins. Schoonzoon Johannes Thuis volgde hem op. In de Tweede Wereldoorlog werd het 'Thuushuus' grondig vernield. In Old Ni-js nummer 63 staat dat op de plek van de grote tuin van 'Thuus' nu het Stadsplein ligt. Café Zalencentrum 'De Gracht', Marktstraat 1 was in 1881 hotel Bosman. Later kwam Burgers er (niet de oprichter van Burgers Dierenpark).

Waar nu de katholieke kerk is, stond boerderij en café Mentink.

Hotel Restaurant Heitkamp, Oudste Poortstraat 2 was in de jaren twintig in bezit van de familie Ernst. Voor die tijd was het nog geen hotel. In 1881 was Anna Gerharda Westerman, weduwe van L.L. Mutter er tapster, slijtster en winkelierster. Ze krijgt dan alleen een vergunning om sterke drank in de winkel te verkopen en niet voor verkoop in de voorkamer. In 1905 wordt er door de familie Mutter zaken gedaan in kruideniersartikelen, manufacturen en vleeswaren. Ook is er dan toch een café. Om zijn hotel aantrekkelijker te maken voor gasten heeft Ernst grotten nagebouwd op de begane grond. Bernard Heitkamp neemt de zaak in 1927 over.

13. Bij hotel Heitkamp gaan we links richting Oude Gasthuis en Heemkundehuus. Bij de volledige kroegentocht is dit punt 55.

Rondje Bergh

Als de hele route in één keer wordt afgelegd, wordt in Stokkum op de Kastanjelaan niet rechts afgeslagen maar links, de Peeskesbult over naar Beek. Daar wordt aan de Sint Jansgildestraat en Didamseweg nog steeds op meerdere lokaties getapt. In Loerbeek werd tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw getapt in 'de Fiem' door achtereenvolgens Hendricksen en Duitshof. In Kilder zijn het café en de zaal van Overgoor afgebroken. Je kon er dag en nacht terecht volgens een advertentie uit de tijd dat Nederveen burgemeester was van Bergh. Maar dat kwam omdat het postkantoor - met telefoon - er ook gevestigd was. Van Kilder gaat het naar Braamt (in 1881 was Bernardus ter Horst tapper en slijter in het huis nummer 47) en naar Wijnbergen. Botteram wordt in 1886 genoemd als één van de vijf vergunninghouders in Wijnbergen. Naast het vroegere café Botteram staat de smederij van Marcelis in originele toestand. De Heemkundekring heeft er een documentaire over gemaakt. Vervolgens gaat de route naar Zeddam met oa 'Bij Kobus' Restaurant en Pannenkoekenhuis, een sponsor van de Heemkundekring met terras. De tocht gaat verder naar Lengel, waar je vroeger met de kermis kon 'dansen op muziek bi-j de Botterzak en de Sliep'. In Azewijn gaat de route langs Berntsen en Alofs. In het Heemkundehuus is een interview op video over de geschiedenis van café Alofs, 'De vergulde kip'. Van Azewijn naar de Mengelenberg en van daaruit naar het centrum van 's-Heerenberg waar bij de Molenhoek de aansluiting is met de korte kroegentocht, het opwarmingsrondje.

© 2007 Copyright Heemkundekring Bergh